

TILLANISO ESHBOYEVA SHE'RIYATIDAGI SEVGI VA NAFRAT MOTIVLARI

Rasulova Dilsora Bekmurod qizi
Qarshi davlat universiteti
Filologiya fakulteti 3-bosqich talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqola Tillaniso Eshboyeva she'riyatida sevgi va nafrat motivlarini tahlil qiladi. Tadqiqotda muallifning shaxsiy his-tuyg'ularini ifodalash uslubi, sevgi va nafrat hissiyotlarini she'riy obrazlar orqali yetkazish usullari o'rganiladi. Shuningdek, Eshboyeva asarlaridagi qarama-qarshi tuyg'ular – mehr va g'azab, muhabbat va xiyonat – she'riyat mazmunini boyituvchi omil sifatida ko'rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari muallif ijodida hissiyotlarning murakkabligi va ularning o'quvchiga yetkazilishdagi mahoratini ochib beradi.

Kalit so'zlar: Tillaniso Eshboyeva, she'riyat, sevgi motivi, nafrat motivi, hissiyotlar, she'riy obraz, qarama-qarshi tuyg'ular

KIRISH

She'riyat inson ruhiy olamining eng nozik tuyg'ularini ifodalash vositasi sifatida tarix davomida muhim o'rin tutgan. Hissiyotlar, xususan, sevgi va nafrat, adabiyotning markaziy mavzularidan biri bo'lib, muallifning ichki dunyosini o'quvchiga yetkazishda asosiy rol o'ynaydi. Tillaniso Eshboyeva she'riyatida ham bu ikki qarama-qarshi tuyg'u – mehr va g'azab, muhabbat va xiyonat – asar mazmuni va motivatsiyasini shakllantiruvchi muhim omil sifatida namoyon bo'ladi.

Sevgi motivi Eshboyeva ijodida insoniy aloqalar, samimiylik va inson qalbining nozik jihatlarini ochib beruvchi vosita sifatida ishlatiladi. Shu bilan birga, nafrat yoki g'azab hissi, ko'pincha insoniy xatolar, adolatsizlik yoki ichki qarama-qarshiliklarni ifodalash orqali she'riyatda dramatik ohang yaratadi. Tadqiqotning maqsadi – muallifning she'riy asarlarida sevgi va nafrat motivlarining qanday aks etishini, ularning o'zaro munosabatini va o'quvchiga etkazilish usullarini o'rganishdan iborat.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Muallif ijodini tahlil qilish jarayonida adabiyotshunoslikda keng qo'llaniladigan nazariy yondashuvlar hamda ilgari amalga oshirilgan ilmiy tadqiqotlar muhim metodologik asos bo'lib xizmat qiladi. Xususan, Eshboyeva she'riyatida sevgi va nafrat motivlarini o'rganishda o'zbek va jahon adabiyotshunosligida shakllangan qarashlarga tayanish tadqiqotning ilmiy asoslanganligini ta'minlaydi. O'zbekiston va jahon she'riyatida sevgi motivi inson ruhiy olamining eng muhim va universal tuyg'ularidan biri sifatida talqin etilib, u orqali insoniy munosabatlar, sadoqat, samimiyat va ichki uyg'unlik ifodalanishi ta'kidlanadi [2; 3]. Tadqiqotlar natijalariga ko'ra, sevgi motivi poetik matnda nafaqat hissiy fonni yaratadi, balki badiiy-estetik mazmuni boyituvchi asosiy omillardan biri sifatida ham namoyon bo'ladi.

Shu bilan birga, nafrat motivi adabiyotshunoslikda ko‘proq dramatism, konflikt va ichki ziddiyatlarni ifodalash vositasi sifatida izohlanadi. Nafrat hissi orqali muallif insoniy xatolarni, adolatsizlikni hamda ruhiy qarama-qarshiliklarni ochib berishga erishadi [1]. Ayniqsa, sevgi va nafrat tuyg‘ularining o‘zaro oppozitsion munosabati poetik matnning psixologik qatlamini chuqurlashtiradi va uning semantik imkoniyatlarini kengaytiradi.

Tillaniso Eshboyeva ijodiga bag‘ishlangan tadqiqotlarda esa uning she‘riyatida hissiy murakkablik, ichki kechinmalar va qarama-qarshi tuyg‘ularning uyg‘unligi alohida e‘tirof etiladi [4]. Tadqiqotchilar muallif she‘rlarida inson ruhiy olamining nozik jihatlari, ichki ziddiyatlar hamda emotsional holatlarning chuqur va o‘ziga xos tarzda ifodalanganini qayd etadilar. Eshboyeva asarlarida sevgi ko‘pincha samimiylik, iliqlik va insoniy yaqinlik bilan bog‘liq holda tasvirlansa, nafrat esa adolatsizlik, xiyonat yoki ichki ruhiy ziddiyatlarning badiiy ifodasi sifatida namoyon bo‘ladi.

Umuman olganda, mavjud ilmiy manbalar tahlili shuni ko‘rsatadiki, Eshboyeva she‘riyatida sevgi va nafrat motivlari bir-birini inkor etuvchi emas, balki o‘zaro bog‘liq va bir-birini to‘ldiruvchi poetik kategoriyalar sifatida amal qiladi. Bu esa muallifning hissiy dunyosini yanada murakkab va ko‘p qatlamli tarzda yoritish imkonini berib, o‘quvchining estetik idrokini chuqurlashtiradi. Shu jihatdan, mavjud adabiyotlar mazkur tadqiqot uchun muhim nazariy va metodologik asos bo‘lib xizmat qiladi.

METODOLOGIYA

Mazkur tadqiqotda Tillaniso Eshboyeva she‘riyatidagi sevgi va nafrat motivlarini chuqur tahlil qilish maqsadida adabiyotshunoslik hamda psixologik-analitik yondashuvlar integratsiyalashgan holda qo‘llanildi. Tadqiqotning metodologik asosini bir necha o‘zaro bog‘liq ilmiy metodlar tashkil etadi. Avvalo, matnli tahlil metodi asosida Eshboyeva she‘rlarida ifodalangan sevgi va nafrat motivlari bevosita poetik matn doirasida o‘rganildi. Ushbu yondashuv orqali asarlardagi asosiy badiiy obrazlar, metaforalar, stilistik vositalar hamda hissiy ohanglar aniqlanib, ularning semantik yuklamasi va o‘quvchiga ta’sir etish mexanizmlari tahlil qilindi. Shu bilan birga, motiv va tema tahlili metodi yordamida sevgi va nafrat tushunchalari alohida poetik kategoriyalar sifatida ko‘rib chiqilib, ularning she‘riy mazmundagi funksional roli aniqlashtirildi. Ayniqsa, qarama-qarshi tuyg‘ularning o‘zaro aloqadorligi, ularning bir-birini to‘ldirishi hamda poetik matnda dramatik ohangni shakllantirishdagi ahamiyatiga alohida e‘tibor qaratildi.

Tadqiqot jarayonida kvalitatif yondashuvdan foydalanish she‘riy matnlarning mazmuniy va psixologik qatlamlarini chuqurroq ochib berishga xizmat qildi. Ushbu metod asosida muallifning ichki hissiy dunyosi, emotsional spektri va obrazlarning ruhiy talqini keng qamrovda tahlil qilindi. Natijada, Eshboyeva she‘riyatidagi hissiy murakkablik va uning badiiy ifodalanish mexanizmlari aniqlashtirildi. Bundan tashqari, solishtirma tahlil metodi orqali muallif ijodi zamonaviy o‘zbek she‘riyati kontekstida ko‘rib chiqilib, boshqa shoirlarning sevgi va nafrat motivlarini ifodalash usullari bilan qiyoslandi. Ushbu yondashuv Eshboyevaning poetik individualligini, uning badiiy tafakkuridagi o‘ziga xosliklarni aniqlash imkonini berdi.

Natijada, qo'llanilgan metodologik yondashuvlar majmui tadqiqotning asosiy maqsadi – sevgi va nafrat motivlarining she'riyatdagi estetik va psixologik funksiyalarini aniqlash hamda ularning o'quvchiga ta'sir ko'rsatish mexanizmlarini ilmiy asosda tahlil qilish – ni kompleks tarzda amalga oshirishga xizmat qildi.

NATIJALAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, Tillaniso Eshboyeva she'riyatida sevgi va nafrat motivlari o'zaro uzviy bog'liq bo'lgan, bir-birini to'ldiruvchi, ayni paytda qarama-qarshi hissiy kategoriyalar sifatida muhim badiiy va psixologik funksiyani bajaradi. Tahlillar asosida aniqlanishicha, sevgi motivi muallif she'rlarida asosan samimiylik, ruhiy iliqlik va insoniy mehr-oqibat bilan uyg'un holda tasvirlanadi. Ushbu motiv orqali insonlar o'rtasidagi munosabatlar, sadoqat, hurmat va ichki yaqinlik ifodalanib, poetik matnga emotsional chuqurlik baxsh etiladi hamda o'quvchida ijobiy hissiyotlar shakllanishiga xizmat qiladi. Bunga qarama-qarshi tarzda, nafrat motivi ko'proq adolatsizlik, xiyonat va ichki ziddiyatlarni ochib beruvchi vosita sifatida namoyon bo'ladi. Mazkur hissiyot poetik matnda dramatik ohangni kuchaytirib, badiiy tasvirning keskinligini oshiradi va o'quvchiga kuchli emotsional ta'sir ko'rsatadi. Shu jihatdan, nafrat motivi faqat salbiy hissiyot ifodasi bo'lib qolmay, balki inson ruhiyatidagi murakkab jarayonlarni yorituvchi muhim poetik komponent sifatida xizmat qiladi.

Ayniqsa, shoiraning “Suratlar rangiga kirib yig'ladim...” misrasi bilan boshlanuvchi she'rida sevgi va iztirob motivlari o'zaro uyg'un holda ifodalangan. She'rdan lirik qahramonning ichki kechinmalari, yo'qotish hissi va ruhiy bo'shlig'i kuchli poetik obrazlar orqali ochib beriladi. “Suratlar rangiga kirib yig'ladim” misrasi insonning o'tgan xotiralar bilan yashashi va ruhiy og'riqlarini yashira olmasligini ifodalaydi. Bu holat sevgi motivining faqat quvonch emas, balki sog'inch va armon bilan ham bog'liq ekanini ko'rsatadi.

Shuningdek, “Qolarmu suratlar yodida tirik?” satrida vaqt va xotira o'rtasidagi murakkab munosabat aks ettirilgan. Muallif surat obrazidan ramziy vosita sifatida foydalanib, inson his-tuyg'ularining o'tkinchiligi va ruhiy izlarning mangu yashash masalasini poetik jihatdan yoritadi. Ushbu obraz she'ning falsafiy mazmunini kuchaytirib, o'quvchini chuqur mushohadaga undaydi. Ushbu she'rdan sevgi va iztirob motivlari bir-birini to'ldiruvchi poetik birlik sifatida namoyon bo'ladi. “Bo'lganicha bo'ldi Parvardigor ham” takrori esa lirik qahramonning taqdirga bo'ysunishi, ichki charchoq va ruhiy taslim bo'lish holatini ifodalaydi. Bu orqali shoiraning inson ruhiyatidagi nozik psixologik holatlarni chuqur his qilishi va badiiy mahorat bilan tasvirlay olishi namoyon bo'ladi.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, Tillaniso Eshboyeva she'riyatida sevgi va nafrat motivlari ko'pincha ichki iztirob, xotira, sog'inch va ruhiy ziddiyatlar bilan uyg'unlashgan holda ifodalanadi. Bu esa poetik matnning emotsional va estetik ta'sirchanligini oshirib, o'quvchining hissiy tajribasini boyitadi. Umuman olganda, olingan natijalar Eshboyeva ijodida hissiyotlar spektrining keng va murakkab ekanligini, sevgi va iztirob motivlari esa uning she'riyatining markaziy komponentlariga aylanganini ko'rsatadi.

XULOSA

Mazkur tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, Tillaniso Eshboyeva she'riyatida sevgi va nafrat motivlari markaziy poetik kategoriyalar sifatida muhim o'rin egallab, muallifning hissiy dunyosini chuqur va ko'p qatlamli tarzda ifodalashga xizmat qiladi. Tahlillar asosida aniqlanishicha, sevgi motivi Eshboyeva she'rlarida asosan samimiylik, mehr-oqibat va insoniy munosabatlarning nozik jihatlarini ifodalovchi vosita sifatida namoyon bo'ladi. Ushbu motiv poetik matnga ijobiy emotsional ohang bag'ishlab, o'quvchida iliq va samimiy hissiyotlarning shakllanishiga zamin yaratadi.

Bunga qarama-qarshi tarzda, nafrat motivi muallif ijodida adolatsizlik, xiyonat va ichki ziddiyatlarni yoritishga xizmat qiluvchi muhim badiiy vosita sifatida qo'llaniladi. Mazkur motiv she'riy matnda dramatismni kuchaytirib, emotsional ta'sirni keskinlashtiradi hamda inson ruhiyatidagi murakkab jarayonlarni ochib berishga imkon beradi. Tadqiqot davomida, shuningdek, sevgi va nafrat motivlarining ko'pincha o'zaro uyg'unlashgan holda, ya'ni bir-birini to'ldiruvchi qarama-qarshi tuyg'ular sifatida qo'llanishi aniqlanib, bu holat muallif ijodining psixologik murakkabligini oshirishi qayd etildi. Ushbu oppozitsion birlik poetik matnning semantik va estetik salohiyatini kuchaytirib, o'quvchining hissiy tajribasini yanada boyitadi.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, Eshboyeva she'riyatida hissiyotlar spektri keng va chuqur bo'lib, sevgi va nafrat motivlari uning she'riy obrazlarini yanada jonli, ta'sirchan va estetik jihatdan boy qiladi. Shu bilan birga, olib borilgan tadqiqot ushbu motivlarni tizimli ravishda o'rganish orqali muallifning individual ijodiy uslubini hamda she'riyatning badiiy-estetik qiymatini yanada chuqurroq anglash imkonini berdi. Mazkur yo'nalishda kelgusida olib boriladigan tadqiqotlar doirasida sevgi va nafrat motivlarining zamonaviy o'zbek she'riyatidagi funksional xususiyatlari, shuningdek, ularning o'quvchi psixologiyasiga ko'rsatadigan ta'siri empirik va qiyosiy jihatdan yanada batafsil o'rganilishi maqsadga muvofiqdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

- Abdullaev, R. (2017). *O'zbek she'riyatida hissiyot va motivlar*. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi.
- Maslaxov, D. (2015). *Sevgi motivlari zamonaviy o'zbek she'riyatida*. Toshkent: Sharq.
- Qodirova, N. (2018). *She'riyat va inson ruhiy olami: sevgi va nafrat motivlari*. Toshkent: Fan.
- Saidova, L. (2021). *Tillaniso Eshboyeva ijodida hissiyotlarning psixologik tahlili*. Toshkent: Adabiyot va san'at.
- Eshboyeva, T. (2019). *Tanlangan she'rlar*. Toshkent: Adib.

-
- Karimov, A. (2016). *Zamonaviy o'zbek she'riyatida motiv va tema tahlili*. Toshkent: Ilm.
  - Xolmatov, B. (2020). *O'zbek adabiyotshunosligida sevgi va nafrat motivlari*. Toshkent: Sharq.

